HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ועבר על דעת הנותן וגם ההקדש לא חל וה"ג כיון שעברת על דברי הת"ת המתנה אינה מתנה והמוזרה אינה מוזרה כי התם דמתנה בטילה וגם ההקדש לא נתפס. ומיהו לא דמו להתם פריש ליה בהדיא ואינן לפניך אלא ע"מ שיבא אליו ואינו בא אבל הכא שתמת קיביה ליה ליורתן ולא פירש ע"מ שתהנה בהן תמה ולא בני הלכך לגמרי יהב ליה לעשות בה כרצונו והיינו דקתמר ליה כשם שאי אתה יכול להחזיר מה שהקדשת להתם מיהא מודית לי דהא ע"מ ליהנות אני בהן נתנם לי אי אתה יכול להחזיר מה שהחזרתי דבע"כ אין מתנה לתלמין להם אני יכול ליתנה לבניו אע"ג ה"ג גם אני בעצמי איני יכול ליהנות בהן כדתמר גבי מעשה דבית חורון דיין דנתנה לו ליהנות ע"מ שלא יקדיש לא הוי מתנה כלל ה"ג אם איתא דלדעת כן עשה שלא יהא לי רשות ליתן לבניו או לכל מי שארצה אע"ג גם אני לא אוכל למכור לתלמיים או להקדיש שלא מדעתי אית לך למימר דממי הוא מכירתי מכירה והקדשי הקדש משום דלא פירש מידי וה"ג גבי מוזרה הא לא פירש מידי אבל גבי מעשה דבית חורון כיון דפירש פירש ושמעי לא הוה דייק מעיקרא למכירה ולהקדש דמכר יהונתן והקדיש: **הטיח עלי.** כמו הטיח דבריס כלפי מעלה (תענית דף כה.). כלומר השיבני דרך בזיון ונלחני ומלתא דבדיחותא הוא: **והוא סבור.** שמלי כדפריסית לעיל כן נראה בעיני. וי"מ לתיונתן קאי שמכר והקדיש תחלה ולא לזה להחזיר לבניו ולא נהירלי. ואיכא ספריס דכתב בהו ה מעיקרא סבר: **והיה משיח את פיו.** והיה תפך לזמן את לחבירו לסעודתו: **ואינן לפניך.** ובמסכת נדרים [מח.] מתרלינן אפי' היכא דקא אמר ליה הרי הן לפניך ויבא אלא ויאכל עמנו נמי מיירי ואפ"ה לא הוי מתנה דמ"מ מוכיח דבשביל שיאכל אליו הוא עושה ולא נתכוון לתת לו מתנה גמורה וקאמרינן התם דכללא דסיפא קאתי לתמויי דקתני כל מתנה שאינה כו': **ויהא עון תלוי כו'.** שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך והיא אינה מתנה נמלאתם מוטלין והנה זה משל זה וקעבריתו אלא יחל [במדבר ל]: **אלא גרסינן לאמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה.** כלומר כל מתנה שאין דין זה נוהג בה שהרי מוקדשת אם הקדישה אינה מתנה הואיל וגילה דעתו ע"מ כן נתנה לו שלא יקדישנה. ולעיל נמי גבי הוא שכתב נכסיו ליהונתן כיון שלא היה בנו נוהג כשורה ע"מ שלא יחזיר לבניו נתן לו ויונתן סבר כיון דסתמא יהב הוי מתנה לעשות בה ככל אשר יחפוץ: **לחויס שפשרה.** שלא שעון הדור גורס ואין הדור לחוי לכך: **שפעמוד לפס חמה ליהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במסכת ע"ז (דף כה.) מחל [דברים ג] מחל [יהושע ג] שלא מצוה למחוק מזכרו של כך כמשה תלמין ליהושע: **גמרא.** סברת המשניות כעין שאמו מפרשין עליהן לא שנו כו' חסורי מחסרא כו': **הלכות.** הלכה למשה מסיני: **הגדות.** מדרשי פסוק כגון תנחומא וב"ר ויקרא רבה: **דקדוקי סופרים.** כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי ליקוי תורה: **וקלים וחמורים.** שלמדה דן מעצמו: **גזירות שוות.** כגון ליף קיחה קיחה משלה עפרון (קדושין דף ג.): **תקופות.** מולד הלבנה: **וגימטריאות.** כגון אלכי [שמות כ] אלף נפשי כתבית יהבית ילט [במדבר כג] ירמה רמתה נטתה (שבת דף קה.): **ומשלות כוכבין.** כורך ים בה ללמוד דברי תורה כדכתיב (קהלת יב) תקן משלים הרבה וכתיב להבין משל ומליצה (משלי ו): **שיחת שדים.** להסביעם ונפקא מינה לעשות קמיע לרפואה: **ושיחת דקלים.** שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כדכתיב בשלמה וידבר על העצים (מלכים ו ד): **ושיחת מלאכי השרת.** להסביעם: **מעשה מרכבה.** שביחזקאל [ו]: **כויוס דאביי ורבא.** שהקשו מסניות וברייתות טובא ותירלום: **להנחיל אוהבי יש.** עולמות ו וכל כך למה כי אוהבותיהם מלאים כל טוב דברי תורה וחכמה: **גדול שכבולו על אחת כמה וכמה.** להבין דבר מתון דבר יותר ויותר: **מתני' האומר זה בני נאמן.** בגמרא מפרש למאי הלכתא: **זה אחי הינו נאמן.** להוריאו עם אחיו שהרי אינן מכירין אותו כדמפרש בגמרא [קלח.]: **ויעול עמו בחלקו.** כגון אם שניים הן לבד הספק ויש להן לחלוק ג' שדות זה נוטל שדה ומחצה וזה נוטל שדה ומחצה ונותן זה המעיד על אחיו הספק שהוא אחיו החלי שדה דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש וחצי שדה שיש לי מחלקך אתן לך ואני אחי היא אחי הוא הבא לך רחיה וטול: **מא.** הספק: **יחזרו הנכסים.** שנתן לו מחלקו: **למקומן.** כלומר למי שנתנם לו אבל שאר אחיו לא יורשים עמו דאמר להו אחי הרי החזקתם בנחלה הרשויה לו לספק מאביהו אותה טלו לכם שהרי לא מחל לכם חלקו ואתמי על שדה דהכי קאמר ליה ודאי אחי אתה ויש לך ליטול שדה אחת מן השלש וחצי שדה שיש לי מחלקך אתן לך ואני אחי היא אחי הוא הבא לך רחיה וטול: **מא.** הספק: **יחזרו הנכסים.** שנתן לו מחלקו: **למקומן.** כלומר למי שנתנם לו אבל שאר אחיו לא יורשים עמו דאמר להו אחי הרי החזקתם בנחלה הרשויה לו לספק מאביהו אותה טלו לכם שהרי לא מחל לכם חלקו ואתמי על שנתן לו ירושה. לספק בחייו ממקום אחר או קנה נכסים ועכשיו מת יירשו אחיו של מעיד עמו דהא קא מודי להו שמחיסם הוא: **גמ' ליורשו**

כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת בו'. ופשיטא דתמר לתמר לקמן בפירקין (דף קלח:) הא לך לתרוג בתמנה ע"מ שתחזירהו לי החזירו ילא ע"פ שלא היה יכול להקדישו דכיון דתמר לי מידי דחזי לי קתמר כדקתמר לקמן ויש לומר דהתם יכול להקדישו כל זמן שהות בידו שלא יהנו אחרים ממנו[א] אבל הכא אי אתה יכול להוציא מה שהחזרתי אמר הטיח עלי בן עוזיאל הטיח עלי בן עוזיאל (ו) מעיקרא מאי סבר משום מעשה דבית חורון דתנן (ו)מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה משיא בנו ואמר לחבירו הרי חצר וסעודה נתונין לך במתנה ואינן לפניך [אלא כדי][ב] שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר לו אם שלי הן הרי הן מוקדשין לשמים אמר לו לא נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו לא נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשו אמרו חכמים [א]כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה: [ג]תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה [ד]כמשה רבינו שלשים מהן ראוים שתעמוד להן חמה ביהושע בן נון עשרים בינוניים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וקלין וחמורין וגזרות שוות ותקופות וגמטריאות ומשלות כוכבים ומשלות שועלים שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת ודבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר [ו]להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא ובי מאחר דקטן שבכולם כן גדול שבכולם על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו נשרף: **מתני'** [ז]האומר זה בני נאמן זה אחי אינו נאמן [ז]ויטול עמו בחלקו מת יחזרו נכסים למקומן נפלו לו נכסים ממקום אחר יירשו אחיו עמו: **גמ'** זה בני נאמן למאי הלכתא אמר רב יהודה אמר שמואל ליורשו [ד]ולפטור את אשתו מן היבום ליורשו

קכב א מיי' פ"ז מהלכות נדרים הל' טז סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעיף ט:
קכד ב מיי' פ"ד מהל' נחלות הל' ו סמג עשין עו טוש"ע חו"מ סי' רעט סעיף ו:
קכה ג מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע חו"מ סי' רפ סעיף ג:
קכו ד מיי' פ"ג מהלכות יסוד הל' ו סמג עשין עג טוש"ע יו"ד סי' קנ סעיף ו:

תורה אור השלם

1 לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא:
משלי ח כא

מוסף תוספות

א. דמ"מ לשעתה מתנה היא. כ"ן נדרים מח.

רבינו גרשום

ואם אין אתה יכול להוציא מה שמכרתי והקדשתי משום דממון שלי הוא דלהכי מכרתי והקדשתי תחלה כדי שתהא מוחזקת המתנה בידי כך אינך יכול להחזיר מה שנתתי להם דמאחר שהייתי מוחזק מה שנתתי להם משלי נתתי ולא משל אביהן ולא עברתי על דעת הנותן דכי היכי דהקדשתי ומכרתי משלי ה"נ החזרתי משלי: הטיח עלי. כלומר נצחני יונתן בן עוזיאל: מעיקרא מאי סבר. הכי בעי מאי שנא מכר והקדיש קודם שהחזיר. משום חכשש למעשה בית חורון: ויהא עון ביטול הנדר דכתיב לא יחל דברו: אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה. וה"ג הכי סבירא ליה ליונתן בן עוזיאל אי המכון שלי שאני יכול למוכרן ולהקדישן כך מה שאני מחזיר משלי אני מחזיר להכי מכר והקדיש תחלה כדי שתהא מוחזקת בידו המתנה: גדול שבכולם. שבבינונים: תלמוד. זו הלכה: הלכות. אלו בריייתא כגון ספרי וספרא: הגדות. מדרשים: דקדוקי תורה. כגון חסרות ויתרות ומסורות: דקדוקי סופרים. כל חשבון שמנו חכמים כגון חמש עשרה נשים פוטרות כו' וחשבון השניות וכגון חמשה דברים נאמרו בנבלת עוף טהור: שיחת שדים. שהיה יודע ללוחשן ולהשביען בשם: ושיחת דקלים. שהיה יודע ללחוש דבר שתתמלא השדה דקלים ושיחתעקרו: ושיחת מלאכי השרת. שהיה יודע להשביען בשם: הויות דאביי ורבא. היו יכולין לתרצן: **פיס'** האומר זה בני. נאמן לפטור את אשתו מן היבום כדמפר' בגמ': זה אחי אינו נאמן. שאם היו ג' אחין ובא אחד ממדינת הים ואמר אחים אנחנו ואמר אחד מן האחים אני מכיר שאחינו הוא ויטול עמנו בנחלה אינו נאמן הואיל ושאר אחים אינם מכירים אותו לא ימעט להם בנחלה שלא יהיו מצמצמין לו מנחלתן. אבל אותו

א) נדרים מח„ ב) רש"ל, ג) סוכה כח„ ד) [עי' מהכלינן יא. שכ"ל מומר זה], ה) פירוש והיה היה. רש"ל, ו) [מעילה יז.], ז) [עולמות כמנין ש"ס. רש"ל], ח) [דף מח:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' בן עוזיאל (מעיקרא מאי סבר) תפ"מ וי"ב ס"ת וכן פי' רשב"ם והוא סבר: (ב) תום' ד"ה כל וכו' וקאמר כיני מתניתין:

מוסף רש"י

ויהא עון תלוי בראשו. שיהא לפני המודר הנאה שומל על ידו (נדרים מח.). כל מתנה שאינה שאם הקדישה מוקדשת. שהיתה כל כך ברשות המקבל, שאם הקדישה אינה מוקדשת, אינה מתנה (שם). ומשנה. כגון מעשה ובניית של שם סדרים (סוכה כח.). גמרא. זו היא קבלה שהיו מתנאים תחכמים מלקדקים בדברי המשנים המתומים לפרשם ולימן בהם טעם, כמו שעשו המתומים אחר התנאים, שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא, ואותו דיוק שבימי התנאים נקרא הש"ס (שם). הלכות. הלכה למשה מסיני, כגון גוד ולגוד ודופן עקומה מלינן ממלין עשר נטיעות ערבה וניסון המים (שם). דקדוקי תורה. ריבוי ומיעוט שבתורה לדרוש בהן ריבויים ומעוטים, כגון האומרת לחולצ הנשים, שלקדקה התורה ולשונה לכתוב אות מיותרת ללמד (שם). ודקדוקי סופרים. שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הכתיות ולהמתיר ועשות סיג ותוקים לתורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה, ולכוותה נכנסורות (ב:) גר הבא לקבל מוכה עליו מוך מדבר אחד אין מקבלין אותו, ר' יוסי אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים (שם). וקלין וחמורין. דברים שלמדין בק"ו, שניתנו לדון מעצמן לכל אדם ולא פירשו בלוס בסיני (שם). וגזרות שוות. דברים שלמדין בג"ש (שם). ותקופות. מסבון היולך תמה ולבנה (שם). וגמטריאות. דברים שלמדין בשטן גימטריא, כגון שבך (ירמיה כה) בגל בת"ת ב"ש, כשדים, לב קמי (שם נא) בת"ת ב"ש, שהרה מנין בת"ט ב"ת, וכן לפי מנין האותיות, כגון שתם מיהות שלשים יום, מקדש יהיה, יה"ש בגימטריא שלשים הוי (סוכה כה.). ומשלות כוכבים ומשלות שועלים. שיסדו קדמונים נתת אחת כנגד כוכבים וכשועלים כגון אומן כוכבים ושועלים כגון (סנהדרין נט.). מחוני לקך תמות אלכי נוסך (סוכה כח.). שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת. לא ידענא מאי היא (שם). הויות דאביי ורבא. כל מיפיקא להו לאפוקי וכיוצא בהו מפקא להו וכיוצא בהן. את טעם וניסי תמולים שנתמלו (שם). כל ענוך שפורה עליו נשרף. שהיו מלאכי השרת מתקנאין בציוני לגמוע דברי תורה מפיו (שם).